

torba yasada

neler var?

hükümetin kapalı kapılar ardında hazırlıklarını sürdürdüğü "torba yasa"nın içinde yer alan değişiklik maddeleri ve bunların yaratacağı sonuçlar değerlendirildi...

TMMOB Yapı Denetimi Çalışma Grubu ve TMMOB Mesleki Denetim Uygulamaları Çalışma Grubu Yapı Denetimi Kanun Tasarısı Taslağı ya da yeni "Torba Yasa" taslağı üzerine değerlendirme raporu hazırladı. Rapor şöyle:

Geçtiğimiz günlerde, basının bazı kesimlerinde "Odalara 150 Milyar Liralık Neşter", "Odalarn Yetkileri Budanıyor", "AKP TMMOB'yi Parçalıyor" gibi haberlere konu olan "Yapı Denetimi Kanunu Tasarısı", basının başka bir kesiminde "AKP Yıkımında Son Nokta: Böyle Kent Yağması Görülmedi!", "Vitrinde Mescit, Arkada Yağma" başlıkları altında ele alınmıştı.

Başlangıçta her nedense tamamı kamuoyu ile paylaşılmayan "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" adıyla kaleme alınmış, ancak içeriğindeki 68 madde ile 11 kanunda değişiklik öngören ve aslında "torba kanun" niteliğindeki taslak, yapı ve doğal çevreye, kıyılara, sit alanlarına yönelik olarak getireceği tahribatın yanı sıra, yaklaşımını sadece imar rantı üzerine kurgulayan bir sistemin aynı zamanda mimarlık, mühendislik, planlama disiplinlerine bakışını yansıtmaya açısından da titizlikle üzerinde durulması gereken, ibretlik bir belge niteliğini taşımaktadır.

Siyasal iktidarcaya basına servis edilen taslağın, 6223 sayılı "Kamu Hizmetlerinin Düzenli, Etkin ve Verimli Bir Şekilde Yürütülmesini Sağlamak Üzere Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Teşkilat, Görev ve Yetkileri ile Kamu Görevlilerine İlişkin Konularda Yetki Kanunu" ile başlayan ve birbiri ardı sıra çıkartılan KHK'ler, kanunlar ve yönetmelikler ile sürdürülen sürecin sonunda, siyasi irade tarafından, kalan eksikleri tamamlamak amacıyla hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bu Yetki Kanunu'na dayalı olarak çıkartılarak, 8 Haziran 2011 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 11 KHK ile bakanlıkların görev yetki ve teşkilatlanması tanımlanmış; daha sonra bu KHK'lerde değişiklik yapan 24 adet "kanun hükmünde kararnamede değişiklik yapılmasına dair kanun" ile bakanlıkların teşkilat ve görevlerinin belirlendiği 35 KHK ve KHK değişikliği yürürlüğe girmiştir.

Meslek alanımızla doğrudan ilgili olarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kuruluşuna dair 644, 648 ve 653 sayılı KHK'ler ile başlatılan süreç, başta Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, İmar Kanunu, Yapı Denetim Kanunu, Kıyı Kanunu olmak üzere 14 kanunda değişiklik yapılmak suretiyle, ülkemizdeki imar faaliyetleri ve yapı üretim sürecinin, demokratik katılım mekanizmaları olmaksızın, yerel yönetimleri de işlevsizleştirecek şekilde, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlandığı ve adeta Bakanlığın "Türkiye Belediye Başkanlığı"na dönüştürüldüğü bir kurguyu dayatmaktadır. O tarihten bugüne Resmî Gazete'de yayımlanan toplam 162 mevzuat, doğrudan ya da dolaylı olarak meslek alanımıza ilişkin düzenlemeleri içermektedir.

Diğer taraftan, siyasi iktidar tarafından hazırlanarak Meclis gündemine gelmeyi bekleyen ve "Yapı Denetimi Hakkında Kanun"u tamamen değiştiren aynı

zamanda içeriğinde, “İmar Kanunu, Mera Kanunu, Kıyı Kanunu, Belediye Gelirleri Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu, İskân Kanunu, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, TMMOB Kanunu ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” olmak üzere 10 kanun ve 1 KHK’de değişiklik öngörülen, aynı zamanda kamuoyundan da gizlenmeye çalışılan **Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı**’nın yasallaştırılmasıyla sürecin tamamlanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin çok yoğun ve yakıcı gündemi arasında yaşamsal düzeyde pek çok karar alınıp yürürlüğe girerken, kamuoyunun bu konuları yeterince tartışma, değerlendirme ve bilgilendirme olanağı bulunmamaktadır. Bu ortamda, KHK’ler ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na meslek odalarının ve yerel yönetimlerin kimi yetkilerinin verilmesinin ne anlama geldiğinin ve nasıl bir sürecin parçası olduğunun irdelenmesi gerekmektedir.

“Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı” da içeriğindeki 11 kanun değişikliği önerisi ile meslek odaları, yerel yönetimler ve kentleşme süreçlerini dönüştürerek iktidarın emrine sunan, kent ve doğanın birer rant aracına dönüştürülmesi yönündeki düzenlemelerin en önemlilerinden biridir. Tasarının, aynı zamanda meslek alanımızı ve mesleğimizi yeniden yapılandırmayı hedeflediğini; uluslararası sözleşmeler ve Anayasa’yla güvence altında olan mimarın telif haklarını yok etmeye yönelik düzenlemelerle birlikte, ücretli olarak çalışan meslektaşlarımızın sosyal ve özlük haklarını ortadan kaldıracak, mesleğin özgün yapısına açık bir saldırı niteliği taşıdığını söylemek yanlış olmasa gerek.

Hatırlanacağı gibi 1999 depreminden sonra yaşanan kayıpların en büyük nedenlerinden biri olarak gösterilen “yapı denetim sistemi”, 595 sayılı KHK ile yeniden düzenlenmiştir. Bu KHK’nin Anayasa Mahkemesi’nin kararıyla iptal edilmesi sonrasında yürürlüğe giren 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, belirlenen 19 pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır. Yapı denetim uygulamasının aksaklıkları, sistemin yeniden düzenlenmesi hakkında tartışmalar sürerken, Bakanlar Kurulu’nun 2010/624 sayılı kararıyla, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren bu kanunun tüm illerde uygulanmasına karar verilmiştir.

Bu gelişmeler sürerken Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca ilgili meslek odalarıyla birlikte yapı denetimi uygulamalarındaki aksaklıkların ortadan kaldırılması amacıyla bir “çalıştay” planlandığı ve bu çalıştay sonucu konunun birlikte tartışılarak yapı denetim sistemine ilişkin düzenlemelerin hazırlanacağı duyurulmuştur.

Meslek odaları çalışmaya davet beklerken, bu defa bakanlık tarafından yeni bir Yapı Denetim Kanunu Taslağı ile İmar Kanunu, Kıyı Kanunu, Kat Mülkiyeti Kanunu ve Belediye Gelirleri Kanununun bazı maddelerinde değişiklik içeren “Yapı Denetimi Hakkında Kanun ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı” hakkında görüş istenmiştir.

Bakanlığın 2010-2023 yılları için öngörülen KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı’na dahi aykırı olduğu değerlendirmesi yapılan bu taslağın gerekçesinde, Türkiye’deki mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin başarısız olduğu ön plana çıkarılarak, kurulacak **“teknik müşavirlik kuruluşları”** ile bu başarısızlığın önüne geçilebileceği vurgulanmıştır. Aynı gerekçe metninde **“yatırımcının önündeki engelleri kaldırmak”** şeklinde ifade bulan yaklaşım doğrultusunda hazırlanan taslağın, kentsel dönüşümü gerçekleştirmek için tüm engelleri bertaraf etme amacını güttüğü ve sektörü “piyasa ilişkileri” çerçevesinde yeniden kurgulayan düzenlemeleri içerdiği bilinmektedir. Mimar ve mühendisleri etkisizleştirerek, yapı denetimini sermaye şirketi olan müşavirlik firmalarına bırakarak, mimarlık-mühendislik hizmetlerini de bu amacı gerçekleştirmek üzere kurgulanan sistemde ancak teknik müşavirlik kuruluşlarının taşeronu şeklinde çalıştırarak, ücretli çalışanları ise tüm özlük ve sosyal haklardan yoksun bırakarak hazırlanan içerik gözden kaçmamıştır. Gerek TMMOB gerek bağlı meslek odalarınca dile getirilen yoğun eleştiriler

ve taslak hakkındaki görüşler Bakanlık ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Büyükşehir Belediye Kanunu ile birlikte toplam 10 kanunda değişiklik içeren bir diğer kanun taslağının, yoğun tartışmalar sonunda, 12 Kasım 2012 tarihinde TBMM'de kabulünün peşinden gündemimize gelen torba kanun niteliğindeki "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı"nda metnin **toplam 68 maddesinden sadece 15 maddesinin "Yapı Denetimi Hakkında Kanun" ile ilgili olduğu** görülmektedir: 18 maddesinde 3194 sayılı İmar Kanunu'nda değişiklik, 6 maddesinde 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu'nda değişiklik, 6 maddesinde Kıyı Kanunu'nda değişiklik, 3 maddesinde Belediye Gelirleri Kanunu, İskân Kanunu, Mera Kanunu'nda değişiklik, 3 maddesinde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda değişiklik, 9 maddesinde TMMOB Kanunu'nda değişiklik, 5 maddesinde ise 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK'de değişiklik içerdiği görülmektedir. Bu yasa ile Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un uygulanmasıyla başlayan yıkım ve inşaat faaliyetinin, izinlerini Bakanlığın vereceği kuruluşlar eliyle yürütülmesinin sağlanma amacı açıkça okunmaktadır.

YAPI DENETİM KANUNU TASLAĞI'NDA MİMARLIK – MÜHENDİSLİK - PLANLAMA MESLEKLERİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Yapı Denetim Kanunu Taslağı'nda bir önceki taslakta olduğu gibi müellif, müelliflik kuruluşu, teknik müşavirlik kuruluşu gibi tanımlara yer verilerek, görev ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Teknik müşavirlik kuruluşlarının sınıflandırılması bakanlığın çıkaracağı yönetmeliğe bırakılmış ve ülke genelinde yapılaşma sürecinde jeolojik araştırmalardan başlayarak kent planlaması, yapıların plan ve projelerinin hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi konularındaki bütün iş ve işlemler, bakanlıktan alacakları yetki ve sınıflarına göre "Teknik Müşavirlik Kuruluşları"nın eline terk edilmiştir.

İş alanının bu denli geniş belirlendiği bu kuruluşların örgütlenmesinin çok kolay olmayacağı açıktır. Büyük sermaye ve çok sayıda ve çeşitli alanlarda uzman istihdamı gerektiren bu kuruluşların izinlerinin de Bakanlıkça verileceği gözetildiğinde, devlet eliyle gerçekleştirilecek bir tekelleşmenin söz konusu olacağını söylemek mümkündür. Taslağa göre, yapı

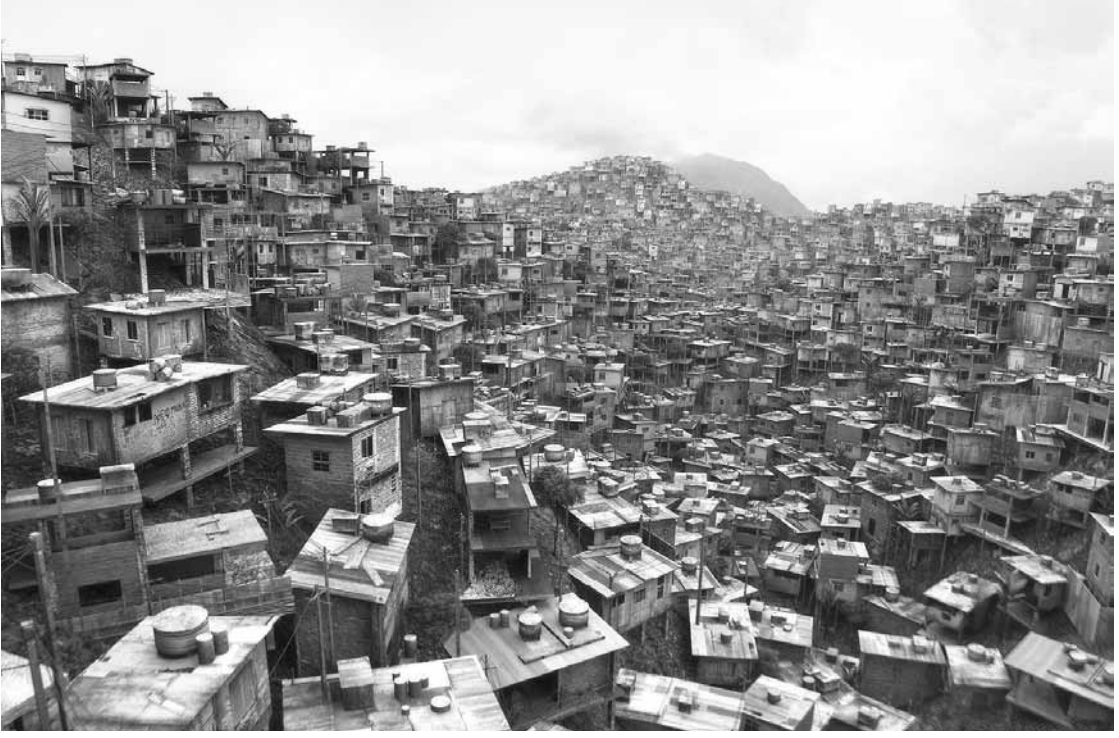
denetimi, teknik müşavirlik kuruluşlarının çok çeşitli çalışma alanlarından yalnızca birisidir. Bu koşullarda teknik müşavirlik kuruluşlarının nama yazılmış sermayesinin çoğunluğunun mimar, mühendis ve şehir plancılarında olması, bu mesleği uygulayan kişiler için hiçbir güvence oluşturmamaktadır.

Teknik müşavirlik kuruluşlarının yapabileceği görevler dikkate alındığında, tüm mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin tek bir çatı altında toplanması öngörülmekte, **böylelikle mimarlık, mühendislik, planlama mesleklerinin "serbest meslek" olma özelliği, daha da önemlisi bağımsız çalışma koşulları ortadan kaldırılmaktadır.** Müelliflik dahi bireysel olma özelliğini yitirebilecek şekilde "müelliflik kuruluşu" adı altında tüzel kişiliğe dönüştürülmektedir. Bu taslağın yasalaşmasıyla mimarlık-mühendislik, planlama bilgisi gerektiren mesleki hizmetlerin meslekten olmayan kişilerin de ortak olacağı teknik müşavirlik kuruluşları tarafından sunulmasının yolu açılarak, meslek alanlarının meslekten olmayan kişilerin eline bırakılması söz konusu olmaktadır.

Taslakta "mesleki sorumluluk sigortası" ve "yetkinlik" kavramlarına yer verilmiş, yetkinlikle ilgili düzenlemeler bakanlığın çıkaracağı yönetmeliğe bırakılmıştır. Mesleki sorumluluk sigortasına ilişkin uygulamanın Hazine Müsteşarlığı'nca belirlenecek esaslara göre gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. Bu yasa taslağı, **meslek mensuplarının, kazanılma koşullarını Bakanlığın belirleyeceği ve içinin ne ile doldurulacağı belli olmayan "mesleki yetkinlik" koşulunu yerine getirmeleri halinde mesleki faaliyette bulunmalarına imkân vermekte,** aksi halde mevcut durumlarıyla iş yapamaz hale getirmekte ve aynı zamanda piyasada mimar ya da mühendis olmayanların da ortak olabileceği, **aslen sermaye kuruluşu olan teknik müşavirlik kuruluşlarıyla rekabet etmeye çalışmakla** karşı karşıya bırakılmaktadır.

Taslağın denetçi (fenni mesul) – müteahhit ilişkilerini düzenleyen maddesinde, denetim sorumluluğunu üstlenenlerin, uygulamalarını denetleyecekleri yapı müteahhitiyle sözleşme imzalaması, bir başka deyişle hizmet – ücret konusunda borçlandırıcı bir işleme tabi tutulması yönündeki düzenleme ise; bugüne kadar bakanlığın kendisinin de yapı denetim sisteminin en büyük açmazı olarak gördüğü fiili durumu çözmek yerine daha da derinleştirecek niteliğiyle manidardır.

Son dönemde hazırlanan tüm yasal düzenlemelerde olduğu gibi, mühendislik ve mimarlık hizmeti gerekti-

ren faaliyetlerin yürütülmesi düzenlenirken mimar ve mühendis odaları yok sayılmakta, yetkileri göz ardı edilmekte, meslek mensuplarının denetimi alanından dışlanmaktadır. **Mimarlık ve mühendislik hizmeti sunabilecek kişilerin sahip olmaları gereken niteliklerin belirlenmesinde meslek odaları yetkisiz kılınmakta**, yasada hiçbir ölçüt getirilmeden yönetmelik düzenlemelerine bırakılmak suretiyle bu nitelikleri belirleme yetkisi tümüyle Bakanlığın tasarrufuna verilmektedir.

Taslağın 15. maddesinden sonra yukarıda anılan çeşitli kanunlarda değişiklikler öngörülmektedir. Bu değişikliklere bakıldığında bilim-teknik dışı, hukuk dışı bir yaklaşımla kalan son doğal alanlar, kıyı alanları, meralar, tarım alanları da koruma kapsamı sınırlarından çıkarılarak ya da yapılaşmaya açılarak talana yasal kılıf hazırlanmaktadır. Taslağın İmar Kanunu'nda öngördüğü değişikliklerde, anılan düzenlemeler eliyle yerel yönetimlerin elinden alınan imar yetkilerine bir müdahale daha yapılarak planlama kademeleri, planlama ilkeleri göz ardı edilmektedir. Yine tarım alanlarının tarım dışı kullanıma açılması kolaylaştırılmakta, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu hükümleri göz ardı edilmektedir.

Taslakta İmar Kanunu'nda yapılması planlanan değişiklikler ile **imar planlarında, eğitim, sağlık, spor ve sosyal tesis vd. donatı** için ayrılan asgari alan-

ların kamulaştırılmayarak maliklerine verilmesi ve devlet eliyle sunulması gereken bu hizmetlerin yine **bu amaçla ayrılan bu alanlarda paralı sunulması** öngörülmektedir.

Taslağın **İmar Kanunu'nda** yapılmasını öngördüğü bir diğer değişiklikle, mevcut yasada imar planlarında meydan, yol, park, yeşil saha, otopark, toplu taşıma istasyonu ve terminal gibi umumi hizmetlere ayrılmış yerler ile askerî yasak bölgeler, güvenlik bölgeleri ile ülke güvenliği ile doğrudan doğruya ilgili Türk Silahlı Kuvvetleri'ne ait harekât ve savunma amaçlı yerlerin, Hazine ve Özel İdarenin teklifiyle belediyelere devredilebilmesi öngörülmektedir, buraların da yapılaşmaya açılması söz konusu olmaktadır.

Taslak, daha önce de gündeme gelen **değer artış payına yönelik düzenlemeler** de içermekte ve yapılan yatırımlarla bir bölgedeki taşınmazlarda değer artışı olursa, o bölgede taşınmaz olan vatandaşlardan, artan değer % 45'i kadar para alınmasını; değer artış payı denilen bu paranın % 30'unun Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na, % 70'inin plan değişikliğini onaylayan idareye aktarılmasını; eğer plan büyükşehir belediye sınırları içindeyse, bu tutarın büyükşehir belediyesi ve ilgili ilçe belediyesi arasında eşit olarak paylaşılmasını, değer artışına yol açan plan değişikliği bakanlıkça onaylanmışsa, değer artış payının tamamının bakanlığa ödenmesini öngörmektedir.

Kanun taslağı ile İmar Kanunu'nda yapılması öngörülen değişikliğe göre kent merkezlerinde resmî yapı ve tesisler ile otopark, cami, hal gibi hizmetlere ayrılan yerler özel mülkiyete konu olabilecek şekilde imar planı değişikliği yapılarak yapılaşmaya açılacak, üstelik eşdeğer alan da ayrılmayacaktır. İmar Kanunu'nda öngörülen değişiklikler içerisinde bir yandan cami alanları da dahil olmak üzere sosyal donatı alanlarının yapılaşmaya açılması yönünde değişiklik yapılırken, diğer yandan **toplu yaşam mekânlarına mescit yapılması zorunluluğunun** getirilmesi ise en hafif deyişle yağmayı maskeleyen, dini duyguları okşayarak vatandaşları uyutma olarak nitelenebilir.

Diğer taraftan, İmar Kanunu'nun "yapı ruhsatı" düzenlemelerini içeren maddesinde öngörülen değişiklik ile Yapı Denetim Kanunu'nda tanımlanan teknik müşavirlik kuruluşuna müelliflik hakkı verilmekte; aynı maddeye yapılan eklemeye de **tadilat projelerinde proje müelliflerini saf dışı bırakacak uygulamaların** önünün açıldığı görülmektedir.

Taslakta İmar Kanunu'nun "Ruhsat Alma Şartları" başlıklı maddesinde öngörülen değişikliklerde, diğer projeler olmaksızın sadece mimari ve statik projeye başvuru yeterli görülmüş, teknik müşavirlik kuruluşunca uygun görülen projelerle başvurulması ile idareye, sadece belge kontrolü yaparak 5 gün içinde ruhsat düzenleme zorunluluğu getirilmiştir. Bürokrasiyi azaltmak adına yapılan bu düzenlemenin beraberinde geri dönüşü zor, gerek kamuyu gerek yapı malikini zarara sokacak gelişmelere gebe olduğunu söylemek mümkündür.

Kanunun "Kamuya Ait Yapı ve Tesisler ile Sanayi Tesislerinde Ruhsat" başlıklı 26. maddesindeki değişiklikler ile kamu kurum ve kuruluşlarında yeterli teknik personelin bulunmaması durumunda müelliflik ve fenni mesuliyete yönelik sorumluluğun teknik müşavirlik kuruluşlarına yaptırılması zorunlu hale getirilerek, **kişisel bir hak olan müellifliğin bu kuruluşlara tanınmasına olanak sağlanmıştır.**

Yabancı ülke elçilik ve konsolosluklarına ayrılan alanlardaki yapıların yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni işlemleri ile etüt ve proje hazırlama ve denetimi işlemlerinin Dışişleri Bakanlığı görüşü doğrultusunda gerçekleştirileceği ifade edilerek bunlara ayrıcalık tanınmıştır. Ayrıca gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri tarafından kamuya ait alanlarda inşa edilecek yapı ve tesisler ile kamu kurum ve kuruluşları, gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişileri ortaklığında

veya yap-işlet-devret modeli ile inşa edilecek yapı ve tesislere verilecek yapı ruhsatlarında da bu kişi ya da kurumlara imtiyazlar tanınmıştır. Taslağın Belediye Gelirleri Kanunu'nun 84. maddesinde yapılan değişiklikle de, bu kişiler adeta kamu kurumu statüsüne alınarak her türlü harçtan muaf tutulmuştur.

İmar Kanunu'nun 28. maddesinde önerilen değişiklik ile "il sınırı içinde etüt ve projeleri düzenleyecek mimar veya mühendislerin olmaması halinde bu hizmetler görev, yetki ve sorumlulukları 38'inci maddede belirtilen meslek mensuplarına yaptırılabilir." ifadesine yer verilerek, asli görevleri mimar ve mühendislere yardımcı olmak olan diğer **teknik elemanların mimarlık-mühendislik projeleri hazırlamalarına olanak sağlanmakta**; bu suretle mimar ve mühendislerin yasal hakları hiçe sayılmaktadır. Aynı maddede "Şantiye şefinin mimar veya mühendis olması esastır" denilmesine karşın, yargı kararlarının aksine bir yaklaşımla şantiyede, şantiye şefi mimar ya da mühendisin yardımcısı olarak görev alması gereken **tekniker, teknisyen, teknik öğretmenlere "şantiye şefliği" hakkı tanınarak** mimarlık ve mühendislik mesleklerine bir darbe daha vurulmaktadır.

Kıyı Kanunu'nda öngörülen değişiklikle, **kıyılarda 10 metreye kadar yapı yapılabilmesine olanak sağlanarak**, bu sayede kıyı talanının önü açılmaktadır. Ayrıca kıyı ve sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihinden önce inşa edilmiş yapıların korunması ve bunlara yapı ruhsatı verilmesi yönündeki eklemelerle bu tarihten önce yapılan yapılara da af getirilmiş olmaktadır. Kıyı Kanunu'nun kıyıları koruyucu ve yapıları yasaklayıcı hükümlerinin değiştirilmesi öngörülerek, **sahillere akaryakıt istasyonları ile enerji üretim tesisleri ve benzeri yapıların kurulabilmesine olanak sağlanmasının** hedeflendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu değişiklikle kıyıların dokusunu bozan kanal ve göletlerin de yapılabilmesine olanak sağlanmaktadır.

Kanun taslağında Kıyı Kanunu'nda yapılması öngörülen bir diğer değişiklik ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkileri artırılmakta ve "Kıyı ve dolgu alanları ile sahil şeritlerinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun koruma amaçlı imar planlarına ilişkin hükümleri uygulanmaz." ifadesine yer verilerek koruma kapsamı dışına çıkarılmaktadır. Taslak ile **Mera Kanunu'na** ek yapılarak, **meraların kentsel dönüşüm için rezerv alan olarak tahsisine** olanak sağlanmasının hedeflendiği görülmektedir.

Afet riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkında kanun yetmemiş olsa gerek ki Mera, İskân ve Kat Mülkiyeti Kanunlarında öngörülen değişiklikler ile kentsel dönüşüme engel oluşturulmaması amacıyla zilyetliğin önüne geçilmeye çalışıldığı da aşikârdır.

Yasa taslağında mimarların telif haklarının da ortadan kaldırılması unutulmamıştır. Nitekim Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle korunan haklar rahatlıkla ihlal edilebilmektedir. **Mülkiyet hakkının dahi rahatlıkla ihlal edildiği yasal bir düzenlemede telif haklarını koruyan bir anlayış beklemek hayal olsa gerek.**

Taslağın 3. maddesi 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda değişiklik yapılmasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Bu değişiklikler ile yasanın ilim ve edebiyat eserlerini tanımlayan 1. maddesindeki ifadeler "Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleri, resmi hüviyeti olmayan her nevi haritalar, planlar, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri ile görev yetki ve sorumlulukları Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenen ve yerel yönetimler bünyesinde kurulan mimari estetik kurullarca özgün fikir ifade ettiğine karar verilen ve tescil edilen mimari proje, tasarım ve maketler." şeklinde değiştirilerek **mimari projelerin bilimsel eser olarak korunması, yerel yönetimlerde kurulacak estetik kurul kararına bırakılmaktadır.**

Yine kanunda koruma sürelerine ilişkin düzenlenen 27. maddede öngörülen değişiklik "Mimari eserler için ise, yapı sahibi vefat ettiğinde veya yapı yıkıldığında telif hakkı son bulur." ifadesine yer verilerek, mimarlığa bir saldırı daha gerçekleştirilmektedir.

Gerek mesleki haklar, gerek imar ve yapı üretim süreçlerine yönelik uygulamalar karşısında açık tavır koyan TMMOB ve bağlı odalar da unutulmayarak, bu taslak ile meslek odaları, yapısını değiştiren düzenlemelerle karşı karşıya kalmaktadır.

Taslak ile il odalarının kuruluşu tanımlanarak mevcut bütünsel yapı parçalanmaya çalışılmakta, odaların uygulamaları 12 Eylül faşizminde dahi görülmeyecek biçimde bakanlığın iznine bırakılmaktadır. Tek bir çatı altında, alt birim organlarının üst birim (Oda merkezi ve Birlik) organlarını belirleyeceği bir örgütlenmenin tarif edildiği bir yasada idari bütünlüğü göz ardı eden değişiklik önerileri açıkça Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

Ayrıca, örneğin TMMOB Mimarlar Odası tarafından 2. başkanlığı yürütülen Uluslararası Mimarlar Birliği (UIA), Yönetim Kurulu Üyesi olarak yer alınan Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), genel sekreterliği üstlenilen Akdeniz Mimarlar Birliği (UMAR) gibi uluslararası ve bölgesel meslek kuruluşlarına üyelik bakanlığın iznine bırakılmaktadır.

Aynı taslakta, mevzuatla kendilerine zorunluluk getirilmeyen veya öngörülmeven konularda odaların zorunluluk getiremeyeceği, getirilmiş olsa dahi uyumayan üyeler hakkında işlem tesis edemeyeceği, karar alınmayacağı yönündeki düzenleme, Bakanlığın bugüne kadar mevcut yönetmeliklere rağmen odaların bir takım uygulamalarını engelleme çabalarının yasalar ile somutlaştırıldığı bir düzenlemedir. Özetle, odaların üyelerine yönelik kurallar koyması sınırlandırılmaktadır. Açıkça Anayasa'ya aykırı olan bu hükmün yasallaşmasıyla en basit örneğiyle, Anayasa'nın 135. maddesinde tanımlanan, "Bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak" amacı yok edilmektedir.

YÖK Kanunu taslağında üniversiteleri piyasalaştırmaya yönelik öngörülen düzenlemelerle paralel olarak, TMMOB Kanunu'nun oda gelirleri ile ilgili maddesine getirilen eklemelerle, kuracakları iktisadi işletmeler aracılığıyla odaların kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetim, uluslararası kuruluşlar ve özel hukuk tüzel kişileri ile ortak proje yapmasının yolu açılmakta; başka bir deyişle odaların piyasada iş yaparak mesleki alanda üyeleriyle rakip olmasının önü açılmaktadır.

Odaların en doğal görevi olan gözetim ve denetim faaliyeti için Bakanlıkla protokol yapma şartı getirilmesi ise güdümlü meslek kuruluşu anlayışının yansımasıdır. Öngörülen değişikliklerle odalar, mesleki yeterlilik faaliyetinde bulunarak eğitim ve belge verebilecek, üyeler ise zorunluluk getirilen konularda puan kotasını doldurma ve mesleki yeterlilik belgesine sahip olma şartını sağlamak zorunda kalacaklardır. Ancak burada yine Bakanlıkça katılım zorunluluğu getirilmesi hususuna yer verilmesi meslek odalarının görev ve yetkilerine müdahale niteliğindedir.

Öngörülen değişikliklerden biriyle de Oda üyeliği düzenlenerek kamuda çalışan üyelere aidat muafiyeti

getirilmektedir. Ancak bu üyeler de dahil, aidat ödemeyenler oy kullanamayacak, seçimlere katılamayacak, delege, temsilci, aday olamayacaktır. **Aidat ödemeyenlerin seçimlere katılmalarına ilişkin getirilen yasak, seçme-seçilme hakkının kısıtlanması, kamuda çalışan üyelerin aidat ödeme zorunluluklarının kaldırılmış olması ise eşitlik ilkesine aykırı olduğundan Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.**

Yönetmeliklerin Bakanlık "uygun görüşü" alınarak yayımlanmasına yönelik düzenlemeler vesayet denetimini aşan ve açıkça Anayasa'ya aykırı bir şekilde odaları Bakanlığın hiyerarşik altı olarak onaysız hareket edemeyen kuruluşlar haline getirecektir.

Taslaktaki son düzenlemelerle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkileri artırılmış; yürürlük maddesiyle de yayımından itibaren 6 ay içinde yürürlüğe gireceği ve bakanlar kurulunca yürütüleceği ifade edilmiştir.

SONUÇ OLARAK...

Sonuç itibarıyla söz konusu taslak ile "kentsel dönüşüm" ve "imar rantı" odaklı düzenlemelerle hedeflenen sistemin eksikliklerinin tamamlanması; öngörülen yeni değişikliklerle mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı hizmetlerinin niteliğinden uzaklaştırılarak taşeronlaştırılması; sosyal güvencelerinin, özlük

haklarının, fikri mülkiyet haklarının yok edilmesi; ileri demokrasi söylemlerinin aksine meslek örgütlerinin, böl-parçala- küçült-yönet-etkisizleştir yaklaşımıyla demokratik ve merkezî yapılardan, rekabetçi yerel yapılara dönüştürülerek merkezî kamu yönetimine bağlanmasının, siyasi iktidarların ve siyasi partilerin rant ve rekabet temelli müdahalelerine açık bir yapıya ve arka bahçelerine dönüştürülmesinin yolu açıldığı görülmektedir.

Hükümetin oylarıyla geçeceği anlaşılan bu taslağın yasalaşması halinde, KHK'ler ve Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun ile tüm ülke toprağının tek sahibi olan Bakanlık ve TOKİ, bu düzenlemeyle de mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin sunumu ve hakları konusunda da otorite olmaya soyunmuştur.

Bilim ve uygulayıcıları kapı dışarı edildiğinde, kıyılarımızı, doğal yaşam alanlarımızı, doğal ve kültürel değerlerimizi kısacası ülkemizi topyekün yağmaya açmak daha kolay olacaktır.

TMMOB Yapı Denetimi Çalışma Grubu
TMMOB Mesleki Denetim Uygulamaları Çalışma Grubu